

MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS

BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

Programi mësimor

Shkencat natyrore për klasën III

Shkup, 2022

TË DHËNA KRYESORE PËR PROGRAMIN MËSIMOR

Lënda mësimore	Shkencat natyrore
Lloji/kategoria e lëndës mësimore	I detyrueshëm
Klasa	III (tretë)
Temat/fushat e programit mësimor	<ul style="list-style-type: none"> • Skeleti, muskujt dhe organet e brendshme • Avancimi i shëndetit • Forcat dhe lëvizjet • Ndryshimet e materialeve • Gjithësia (Kozmosi) dhe trupat qiellorë
Numri i orëve	2 orë në javë/72 orë në vit
Pajisjet dhe mjetet	<ul style="list-style-type: none"> • Hamer, markera, letër vizatimi, ngjyra, flomastera, vizore, gërshërë, ngjitës, shirit ngjitës, plastelinë, argjilë, kompjuter dhe projektor. • Modeli i skeletit, karta (njëra tregon një kafshë dhe tjetra skeletin e kafshës), rreze x (incizime rëntgeni), shkopinj për veshë, tuba plastikë, makarona, material i ilustruar (me skelet njeriu, peshk, bretkosë, hardhucë, pëllumb, lepur), balona , llastik, tuba ose gypa kartoni. • Material i ilustruar (për ushqim të shëndetshëm, aktivitete fizike, pushim, higjienë personale), copa buke, qese plastike, pjata, piper i zi i bluar, sapun i lëngshëm, literaturë profesionale për sëmundjet (grip, rakitizëm, dhëmbë të prishur, sëmundje të zemrës etj.), etiketa ushqimore, sheqer, lugë, peshore. • Lodra të ndryshme që funksionojnë me bateri, kronometër, metro, kanaçe, plastelinë, lodër gome, lodër plastike, karton, gazetë, gotë plastike, shishe plastike, kuti kartoni, tuba plastikë, topa ping-pongu, patina, materiale me vrazhdësi të ndryshme (letër zmerile, qelq, pëlhurë, etj.), karrocë shtytëse, shirita elastikë, susta, dinamometra, peshore, enë uji (kovë), plastelinë, topa gome të padëmshme, katapulta, litar, sharrë, levë, rrotull, rrafsh i pjerrët, dhëmbëzore, rrotë me bosht, pykë dhe mbështjellës. • Tel, copa tekstili, plastelinë, brumë/shirit brez elastik, sfungjer, gomë, tuba plastikë, letër, pemë, çokollatë, gjalpë, akullore, akull etj. • Material i ilustruar për hapësirën, yjet, Diellin, Sistemin Diellor, planetët, satelitët,

	Hëna, kometat dhe meteorët. <ul style="list-style-type: none"> Fletët e punës (sipas librit/manualit).
Normativi i kuadrit mësimor	Punën edukative në klasën e tretë mund ta kryejë personi i cili është: <ul style="list-style-type: none"> profesor/arsimtar/mësues i grupit klasor, VII/1 ose VI/1 (sipas KMK) dhe 240 SETK; <ul style="list-style-type: none"> pedagog i diplomuar, VII/1 ose VI/1 (sipas KMK) dhe 240 SETK.

LIDHSHMËRIA ME STANDARDET KOMBËTARE

Rezultatet e të nxënit të përcaktuara në programin mësimor shpijnë në përvetësimin e kompetencave të mëposhtme të mbuluara nga fusha **Matematika dhe Shkencat natyrore nga Standardet Kombëtare:**

<i>Nxënësi/nxënësja di dhe/ose mund:</i>	
III-A.28	të përdorë njohuritë themelore shkencore për të shpjeguar botën natyrore;
III-A.29	të shqyrtojë ide dhe të vëzhgojë ide, të vëzhgojë, parashikojë dhe të supozojë (hipoteza), për të mbledhur dhe vlerësuar prova, për të kontrolluar parashikimet, për të planifikuar, organizuar dhe kryer kërkime, për të regjistruar, përpunuar, analizuar dhe paraqet rezultatet, vlerëson dhe diskuton përfundimet;
III-A.33	të hetojë dhe diskutojë ndikimin e shkencës, teknologjisë dhe aktiviteteve njerëzore në mjedis;
III-A.36	të dallojë ndryshimet fizike nga ato kimike, të identifikojë dhe demonstrojë lloje të ndryshme ndryshimesh fizike (përfshirë ndryshimet në gjendjen agregate të substancave), si dhe lloje të ndryshme të reaksioneve kimike;
III-A.46	të përshkruajë dhe analizojë proceset bazë fiziologjike (roli dhe funksioni i tyre) që ndodhin në organizmat e gjallë dhe t'i paraqesë me figura, diagrame, skema dhe ekuacione;
III-A.47	të zbatojë njohuritë për proceset themelore jetësore që zhvillohen në nivel organizmash me qëllim përmirësimin e cilësisë të jetës së tyre;
III-A.48	të identifikojë shenjat themelore të funksionit të dëmtuar të organeve individuale, domethënë simptomat themelore të sëmundjes dhe të zbatojë zakone të shëndetshme për parandalimin e sëmundjeve të ndryshme të organizmit;
III-A.54	të shpjegojë dukuritë fizike dhe të përdorë konceptet shkencore në jetën e përditshme;
III-A.56	të shpjegojë dhe analizojë lëvizjet dhe efektet e forcës mbi to;
III-A.62	të shpjegojë universin dhe sistemin diellor, karakteristikat e planetëve, pozicionin dhe lëvizjen e tyre relative, me theks të veçantë për planetin Tokë.
<i>Nxënësi/nxënësja kupton dhe pranon se:</i>	
III-B.5	kurioziteti, sistematika dhe inovacioni (risitë) janë çelësi për zhvillimin e mendimit kërkimor shkencor;
III-B.8	çdo individ është përgjegjës për ruajtjen e mjedisit natyror në mjedisin e afërt dhe më gjerë dhe duhet të zhvillojë ndërgjegjësimin mjedisor dhe të veprojë në drejtim të mbrojtjes dhe qëndrueshmërisë së mjedisit.

Programi mësimor përfshin gjithashtu kompetencat përkatëse nga fushat e mëposhtme: **Shkrim-leximi gjuhësor, Shkrim-leximi digjital, Zhvillimi personal dhe social, Shoqëria dhe kultura demokratike** dhe **Teknika, teknologjia dhe sipërmarrësia**:

<i>Nxënësi/nxënësja di dhe mund:</i>	
I-A.3	të udhëheqë një dialog kritik dhe konstruktiv, duke i shprehur pikëpamjet e tij në mënyrë argumentuese;
I-A.10	të kuptojë përmbajtjen e paraqitur vizualisht (diagramet, tabelat dhe grafika, ilustrimet, animacionet, etj.): të jetë në gjendje të nxjerrin, analizojnë, vlerësojnë/vlerësojnë dhe përmbledhin përmbajtjet e shfaqura vizualisht dhe të shpjegojë ato (me shkrim dhe me gojë);
IV-A.2	të vlerësojë se kur dhe në çfarë mënyre nevojitet përdorimi efektiv i TIK-ut për të zgjidhur një detyrë/problem;
IV-A.5	të përcaktojë se çfarë informacioni i nevojitet, për të gjetur, përzgjedhur dhe shkarkuar të dhëna digjitale, informacioni dhe përmbajtja;
V-A.6	të vendos synime për mësimin dhe zhvillimin personal dhe për të punuar në tejkalimin e sfidave që dalin në rrugën drejt realizimit të tyre;
V-A.7	të përdor përvojat e tyre për të lehtësuar mësimin e tyre dhe për të përshtatur sjelljen e tyre në të ardhmen;
V-A.8	të organizojë kohën e tij/saj në një mënyrë që do t'i lejojë atij/asaj të arrijë në mënyrë efikase dhe efektive qëllimet e vendosura dhe për të kënaqur nevojat e veta;
V-A.14	të dëgjojë në mënyrë aktive dhe të përgjigjet në mënyrë të përshtatshme, duke treguar ndjeshmëri dhe mirëkuptim për të tjerët dhe duke shprehur shqetësimet dhe nevojat individuale në mënyrë konstruktive;
V-A.15	të bashkëpunojë me të tjerët në arritjen e qëllimeve të përbashkëta, për të ndarë pikëpamjet dhe nevojat e veta me të tjerët dhe duke marrë parasysh pikëpamjet dhe nevojat e të tjerëve;
V-A.17	të kërkojë reagime dhe mbështetje për veten e tyre, por edhe të ofrojë reagime dhe mbështetje konstruktive në përfitimin e të tjerëve;
V-A.18	të hetojë, duke bërë pyetje përkatëse, me qëllim zbulimin e problemeve, analizimin dhe vlerësimin e tyre informacione dhe sugjerime dhe për të kontrolluar supozimet;
V-A.19	të bëjë sugjerime, të shqyrtojë mundësi të ndryshme dhe të parashikojë pasojat për të nxjerrë përfundime dhe merr vendime racionale;
V-A.21	të analizojë, vlerësojë dhe përmirësojë të mësuarit individual;
VI-A.3	të formulojë dhe argumentojë pikëpamjet e tij, të dëgjojë dhe analizojë pikëpamjet e të tjerëve dhe të respektojë sjelljet ndaj tyre madje edhe kur nuk është dakord;
VI-A.5	për të kuptuar dallimet midis njerëzve në çdo bazë (gjinia dhe përkatësia etnike, mosha, aftësitë, sociale statusi etj.);
VI-A.6	të njohë praninë e stereotipeve dhe paragjykitimeve te vetja dhe të tjerët dhe të kundërshtojë diskriminimin;
VII-A.1	të lidh njohuritë nga shkencat me zbatimin e tyre në teknikë dhe teknologji dhe me jetën e përditshme.
<i>Nxënësi / nxënësja kupton dhe pranon se:</i>	
IV-B.1	shkrim-leximi digjital është i nevojshëm për jetën e përditshme - lehtëson mësimin, jetën dhe punën, kontribuon në zgjerimin e komunikimit, kreativitetit dhe inovacionit, ofron mundësi të ndryshme për argëtim;

V-B.3	arritjet dhe mirëqenia individuale varen kryesisht nga përpjekja që bën dhe rezultatet që ai/ajo i arrin;
V-B.4	çdo veprim që ai ndërmerr ka pasoja për të dhe/ose për mjedisin e tij/saj;
V-B.7	iniciativa, këmbëngulja, përqendrimet dhe përgjegjësia janë të rëndësishme për kryerjen e detyrave, arritjen e qëllimeve dhe tejkalimin e sfidave në situatat e përditshme;
V-B.8	ndërveprimi me të tjerët është i dyanshëm - ashtu si ai ka të drejtë t'u kërkojë të tjerëve të kënaqin interesat dhe nevojat e tij, ai gjithashtu ka përgjegjësinë t'u japë hapësirë të tjerëve për të kënaqur nevojat dhe interesat e tyre;
V-B.9	kërkimi i komenteve dhe pranimi i kritikave konstruktive shpie në përparimin personal si në planin individual dhe në atë shoqëror;
VII-B.5	burimet nuk janë të pakufizuara dhe duhet të përdoren me përgjegjësi.

REZULTATET NGA MËSIMI

<p>Tema: SKELETI, MUSKUJT DHE ORGANET E BRENDSHME</p> <p>Orët e përgjithshme: 16</p> <p>Rezultatet nga mësimi:</p> <p>Nxënësi / nxënësjë do të jetë i/e aftë të:</p> <ol style="list-style-type: none"> identifikojë praninë e një skeleti te njerëzit dhe shpjegon rolin e skeletit në mbrojtjen e organeve të brendshme, sigurimin e mbështetjes dhe lëvizjes së trupit në hapësirë; emërtojë dhe përshkruan eshtrat që përbëjnë skeletin e njeriut dhe krahason skeletin e njeriut me skeletin e kafshëve; shpjegojë punën e muskujve dhe lidhjen e tyre me eshtrat gjatë lëvizjes dhe përcaktojë vendndodhjen e trurit, zemrës, mushkërive, veshkave dhe lukthit në trup dhe shpjegon funksionin e tyre në mënyrë të thjeshtë. 	
<p>Përmbajtjet (dhe nocionet):</p> <ul style="list-style-type: none"> Skeleti (skeleti, njeriu, kafsha, eshtrat, kafka, brinjët, shtylla kurrizore, unazat, shpatulla, eshtrat e dorës, bërryli, nyjet, eshtrat e gishtave, eshtrat e shputës, nëngjuri, gjuri, femuri, kofsha) 	<p>Standardet e vlerësimit</p> <ul style="list-style-type: none"> Identifikon praninë e një skeleti brenda trupit. Bën një krahasim midis skeletit të njeriut dhe skeletit të kafshës. Përshkruan ndryshimet në lëvizje midis njerëzve, kafshëve që kanë dhe kafshëve që nuk kanë skelet. Shpjegon se si skeleti i ofron mbështetje trupit. Lidh rritjen e njeriut me rritjen e skeletit. Identifikon dhe përshkruan kockat kryesore që përbëjnë skeletin e njeriut.

	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan ngjashmëritë dhe ndryshimet në skeletin e njeriut dhe skeletet e disa kafshëve (për shembull: skeleti i njeriut dhe skeleti i delfinit, skeleti i njeriut dhe skeleti i lakuriqit, skeleti i njeriut dhe skeleti i bretkosës, etj.).
<ul style="list-style-type: none"> • Muskujt (muskul, lëvizje, shtrirje, tkurrje, biceps, triceps) 	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon lidhjen ndërmjet eshtrave dhe muskujve gjatë lëvizjes së trupit. • Shpjegon mënyrën se si muskujt punojnë në çift gjatë lëvizjes së trupit duke i shtrirë dhe tkurrur.
<ul style="list-style-type: none"> • Organet vitale (truri, zemra, mushkëritë, veshkat, lukthi) 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon organet vitale në trupin e njeriut që mbrohen nga skeleti dhe tregon vendndodhjen e tyre në lidhje me skeletin. • Shpjegon funksionin e trurit, zemrës, mushkërive, veshkave dhe lukthit përmes një shembulli.

Shembuj të aktiviteteve:

- Nxënësit ndjekin një paraqitje vizuale ose model të një skeleti, perceptojnë strukturën e skeletit të njeriut dhe emërtojnë kockat nga të cilat përbëhet (kafka, brinjët, shtylla kurrizore, unazat, qafa, shpatullat, eshtrat e krahut, bërryli, kyçi, kockat e gishtave, gishti i madh, kockat e këmbës, kyçi i këmbës, nëngjuri, gjuri, femuri, kofsha). Më pas, atyre u jepet një skelet i “shpërndarë” (model ose vizatim ose një lojë kompjuterike) me detyrë që ta bashkojnë dhe të emërtojnë kockat.
- Nxënësit në dyshe luajnë një lojë: “Gjeni dyshen” ku bashkojnë dy letra, njëra prej të cilave përfaqëson një person ose një kafshë dhe tjetra një skelet njeriu ose një skelet kafshësh. Pastaj ata shpjegojnë se si e dinin se cili skelet kujt i përket. Në fund, ata diskutojnë për dallimet e skeletit të njeriut nga skeleti i kafshëve.
- Nxënësit shikojnë një paraqitje vizuale të një oktapodi që "hy" në një kavanoz, një majmuni që kërcen nga pema në pemë, një njeri që vrapon, një zog që fluturon etj., dhe më pas diskutojnë se çfarë e bën të mundur çdo lëvizje.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, shpjegojnë rolin e skeletit (mbrojtja e organeve të brendshme, mbështetja dhe lëvizja e trupit) përmes shembujve: kafka mbron trurin, gjoksi mbron zemrën dhe mushkëritë, shtylla kurrizore jep mbështetje trupit për ta mbajtur atë drejt, skeleti merr pjesë në lëvizjen e trupit etj.).
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, shikojnë rrezet X (fotografitë e rëntgenit) dhe (mund të shikojnë gjithashtu një përzgjedhje të rrezeve X në internet), identifikojnë dhe emërton kockat që vëzhgojnë. Përveç kësaj, ata njohin një frakturë të thyer në një video dhe diskutojnë për pasojat e kockave të thyera.
- Nxënësit, në grupe/dyshe të vogla, kryejnë kërkimin "Si rritet skeleti" në të cilin duhet të krahasojnë gjatësinë e shokëve të klasës më të rinj dhe më të mëdhenj në shkollë, gjatësinë e këmbës së nxënësve më të gjatë me gjatësinë e këmbës te ato më të shkurtrit, gjatësia e këmbës tek nxënësit më të vjetër në krahasim me nxënësit më të vegjël. Ata regjistrojnë të dhënat dhe më pas secili grup/dyshe paraqet përfundimet e tij.
- Nxënësit, në grupe të vogla/dyshe, bëjnë një skelet njeriu me shkopinj për veshë, tuba plastikë, makarona etj., me ç'rast i identifikon dhe përshkruan eshtrat kryesore që përbëjnë skeletin e njeriut.

- Nxënësit ndjekin një prezantim vizual ose vëzhgojnë materialin e ilustruar të një skeleti të njeriut, peshku, bretkosa, hardhuca, pëllumbi, lepuri, lakuriqi, delfini dhe më pas diskutojnë ngjashmëritë dhe ndryshimet që vëjnë re.
- Nxënësit ndjekin një prezantim vizual (video animacion i lëvizjes së një personi dhe disa kafshëve) dhe më pas diskutojnë lidhjen e kockave dhe muskujve në procesin e lëvizjes së trupit.
- Nxënësit në grupe të vogla bëjnë një model 3D të muskujve të krahut (biceps dhe triceps) me balona, shirita gome dhe karton tuba/gyptha, prezantojnë modelin që kanë bërë, duke simuluar lëvizjen dhe duke shpjeguar mënyrën e funksionimit të muskujve në çift gjatë lëvizjes.
- Nxënësit në dyshe bëjnë ushtrime të thjeshta të lëvizjes së krahut (e mbledh dhe zgjasin krahun), vërejnë ndryshimet dhe diskutojnë për zgjatjen dhe shkurtimin e muskujve gjatë lëvizjes.
- Nëpërmjet një prezantimi/model vizual, nxënësit njihen me organet vitale në trupin e njeriut që mbrohen nga skeleti dhe më pas diskutojnë vendndodhjen e tyre në raport me skeletin.
- Nxënësit në grupe në një fletë pune emërtojnë: trurin, zemrën, mushkëritë, veshkat dhe lukthin. Më pas, funksioni i secilit prej tyre diskutohet bashkërisht përmes një shembulli specifik.
- Nxënësit kryejnë lëvizje të vetëdijshme dhe diskutojnë për rolin e trurit në ato lëvizje.

Tema: **AVANCIMI I SHËNDETIT**

Orët e përgjithshme: **14**

Rezultatet nga mësimi:

Nxënësi / nxënësja do të jetë i/e aftë të:

1. njeh dhe përshkruan sëmundjet më të shpeshta të fëmijët, simptomat dhe shkaqet e tyre,
2. lidh shëndetin me higjienën, ushqimin e shëndetshëm, aktivitetin fizik dhe forma të tjera të jetesës së shëndetshme,
3. shpjegojë se si njerëzit mbrohen nga sëmundjet infektive dhe nga përcjellja e sëmundjeve infektive.

Nxënësi / nxënësja do të:

4. zhvillojë ndërgjegjësimin për mbrojtjen dhe avancimin e shëndetit.

Përmbajtjet (dhe nocionet):

- Kujdesi për shëndetin tuaj dhe shëndetin e të tjerëve

(shëndet, mikroorganizma, viruse, baktere, simptomë, sëmundje, sëmundje infektive, vaksinim, kontrollim mjekësor, barna, farmaci, epidemi, pandemi)

Standardet e vlerësimit:

- Shpjegon konceptin e shëndetit përmes shembujve.
- Lidh shëndetin me rritjen dhe zhvillimin.
- Lidh sëmundjet më të shpeshta të fëmijët (p.sh. ftohja, gripi, dhimbja e fytit, lija e dhenve, etj.) me simptomat e tyre (temperaturë e lartë trupore, kollë, rrjedhje hundësh, skuqje etj.).
- Lidh sëmundjet më të zakonshme të fëmijët me shkaktarët e tyre (viruset, bakteret).
- Përshkruan se si një sëmundje infektive bartet nga një person i sëmurë të një personi i shëndetshëm

	<p>(përmes teshtitjes, kollitjes, prekjes etj.).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon se si të mbroni veten dhe si t'i mbroni të tjerët nga sëmundjet infektive (larja e duarve, distancimi, mbajtja e maskës, teshtitja dhe kollitja me gojë të mbuluar, vaksinimi etj.). • Përshkruan rolin e mjekut në trajtimin e sëmundjeve të fëmijët. • Dalloni midis një epidemie dhe një pandemie.
<ul style="list-style-type: none"> • Jetesë e shëndetshme <p>(higjiena personale, higjiena e hapësirës, higjiena e ushqimit, ushqimi i shëndetshëm, pushimi, gjumi, aktiviteti fizik, dhëmbët e prishur, obeziteti, rakitizmi, dentist)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon konceptin e higjienës përmes shembujve. • Lidh shëndetin me higjienën personale. • Lidh shëndetin me ruajtjen e higjienës së hapësirës. • Lidh shëndetin me higjienën e ushqimit (larja, paketimi dhe ruajtja e sigurt). • Shpjegon (përmes shembujve) rëndësinë e konsumit të rregullt të ujit dhe një shumëllojshmëri ushqimesh të shëndetshme për rritjen dhe zhvillimin e duhur. • Shpjegon (përmes shembujve) rëndësinë e ushqyerjes së shëndetshme, aktivitetit fizik, shëtitjet në natyrë, pushimit dhe gjumit për zhvillimin dhe shëndetin e duhur.
<p>Shembuj të aktiviteteve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nëpërmjet teknikës “Stuhi idesh”, nxënësit thonë asociacione të ndryshme për termin shëndet (p.sh. shëndet - ushqim i shëndetshëm, sport, gjumë, ajër i pastër, not, ecje etj.) dhe diskutojnë se çfarë duhet të bëjë një person për të qenë i shëndetshëm. • Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, bëjnë një poster "Si të jemi të shëndetshëm" (për shembull: për ushqimin e shëndetshëm, aktivitetin fizik, pushimin, higjienën personale, etj.) dhe prezantojnë krijimet e tyre, ndërsa diskutojnë për aktivitetet që kontribuojnë për personin të jetë i shëndetshëm. • Nxënësit në dyshe diskutojnë konceptet e shëndetit dhe kujdesit shëndetësor si parakusht për rritjen dhe zhvillimin e duhur të trupit. Për shembull, nëse hanë siç duhet - do të sëmuren më rrallë, nëse merren me sport - trupi i tyre do të zhvillohet siç duhet, etj. • Nxënësit ndjekin një prezantim vizual dhe diskutojnë disa mikroorganizma (viruse, baktere) që shkaktojnë sëmundje tek njerëzit (p.sh. ftohje, grip, dhimbje të fytit, lija e dhenve, etj.) me simptomat e tyre (temperatura e lartë e trupit, kollitja, rrjedhja e hundës, skuqje etj.). • Nxënësit, të ndarë në grupe, identifikojnë bartësit e viruseve dhe baktereve nga mjedisi (p.sh. këpucë të pista, ujë të pijshëm të pistë, ushqim të prishur etj.). Më pas ata ndajnë me të tjerët, duke shpjeguar pse dhe si transmetohen mikroorganizmat përmes tyre, cilat do të ishin pasojat për njerëzit dhe duke treguar se si të parandalohet transmetimi. • Nxënësit në grupe të vogla kryejnë një eksperiment ku hedhin piper të zi të bluar në një enë me ujë, i cili duhet të përfaqësojë viruse ose baktere. Më pas ata pikojnë sapun të lëngshëm në ujë. Nxënësit diskutojnë ndryshimin që po ndodh dhe miratojnë përfundimin për ndikimin e sapunit në largimin e mikroorganizmave. • Nxënësit përshkruajnë simptomat e sëmundjes (shembuj: ftohja, gripi, lija e dhenve) nga përvoja e tyre (trupi i lartë 	

temperaturën, kollën, dhimbjet e stomakut) dhe bashkërisht të konkludojmë për cilën sëmundje cilat simptoma janë karakteristike.

- Nxënësit ndjekin një prezantim vizual përmes të cilit identifikojnë transmetimin e një sëmundjeje infektive nëpërmjet teshtitjes, kollitjes, prekjës dhe diskutojnë se si të mbrohen nga sëmundja infektive.
- Çdo nxënës plotëson në mënyrë të pavarur një fletë pune në të cilën identifikon metodat e mbrojtjes nga sëmundjet infektive (larja e duarve, distancimi nga personat e sëmurë, mbajtja e maskës, vaksinimi etj.) dhe shpjegon nevojën e aplikimit të tyre.
- Nxënësit përgatisin pyetje paraprakisht për të pyetur mjekun/farmacistin vizitues për rolin e barnave dhe përdorimin e duhur të tyre.
- Nxënësit, të ndarë në grupe, marrin situatën e mëposhtme: Dikush erdhi nga hapësira dhe solli një virus të panjohur që shkakton një sëmundje me kollë (pa dhimbje fyti), e cila bëhet gjithnjë e më e shpeshtë dhe nëse nuk shërohet pacienti nuk mund të ndalojë kollën dhe nuk mund të bëjë asgjë tjetër. Secili grup duhet të përshkruajë se si sëmundja do të përhapet në shkollë, në të gjithë vendin dhe në mbarë botën. Nëpërmjet diskutimit, ata mësojnë ndryshimin midis një epidemie dhe një pandemie. Në fund diskutohet se si mund të parandalohet epidemia, pra pandemia (p.sh. vaksinat, izolimi, maskat, etj.).
- Nxënësit diskutojnë se si e ruajnë higjienën personale dhe cilat janë pasojat shëndetësore nga mosmbajtja e higjienës (larja e parregullt e dhëmbëve, duarve, flokëve dhe trupit, prerja e thonjve, etj.).
- Nxënësit, të ndarë në grupe, marrin ilustrime që tregojnë hapësira të lënë pas dore, në të cilat nuk është ruajtur higjiena (p.sh. kuzhinë me pjatë të pashmangshme dhe/ose ushqime të shpërndara, mbeturina; frigorifer me ushqime të prishura). Pas kësaj identifikoni atë johigjienike, tregoni se si duhet të rregullohet hapësira dhe të ruhet higjiena në të. Në fund diskutohet për pasojat shëndetësore të mos ruajtjes së higjienës në hapësirë.
 - Nxënësit në grupe të vogla /dyshe, diskutojnë rëndësinë e konsumimit të rregullt të ujit dhe një shumëllojshmëri ushqimesh të shëndetshme, për nevoja për larjen e ushqimeve si dhe mënyrat e ruajtjes dhe paketimit të sigurt të tyre, si dhe pasojat e konsumimit të ushqimeve të prishura.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe diskutojnë për përzgjedhjen e ushqimeve, numrin e vakteve ditore, mënyrën e përgatitjes së ushqimit dhe shpjegojnë rëndësinë e një diete të shëndetshme si parandalim i disa sëmundjeve.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, bëjnë koleksione recetash për gatime të përgatitura nga perimet dhe frutat.
- Nxënësit në grupe të vogla kryejnë kërkime me temën “Frutat si mbrojtje ndaj disa sëmundjeve”, duke përdorur literaturë profesionale, duke kërkuar në internet dhe/ose duke kryer një intervistë me një mjek/stomatolog. Më pas diskutojnë dhe arrijnë në një përfundim për rolin e frutave në mbrojtjen nga disa sëmundje (limoni – grip, mollë – dhëmbë të shëndetshëm etj.).
- Nxënësit, të ndarë në grupe, përgatisin një menu ditore me vakte të shëndetshme dhe ua prezantojnë të tjerëve, duke shpjeguar zgjedhjet e bëra ushqimore.
- Nxënësit, të ndarë në grupe, bazuar në një model që u jep mësimdhënësi, krijojnë një plan individual javor për kryerjen e aktiviteteve fizike dhe kalimin e kohës në natyrë.
- Nxënësit luajnë një lojë sfidash: japin sugjerime për sfidat që lidhen me përmirësimin e shëndetit (dietë e shëndetshme dhe aktivitete fizike) që do të zbatohen gjatë javës së ardhshme. Për shembull: çdo ditë një meze të lehtë frutash në shkollë,

ushtrime lëvizjeje, ushtrime të frymëmarrjes, të përmbajturit nga ngrënia e “grimcoj”, 1 orë më pak para kompjuterit ose me telefon të zëvendësuar me ngasje në biçikletë etj.

- Secili nxënës plotëson në mënyrë të pavarur një fletë pune në të cilën lidh një lloj ushqimi me një sëmundje specifike (p.sh.: mos konsumimi i qumështit dhe produkteve të qumështit me rakitizëm, konsumimi i pijeve të ëmbla dhe të gazuara me dhëmbë të prishur, konsumimi i ushqimeve të pasura me yndyra/ushqimi i shpejtë dhe shfaqja e sëmundjeve të zembrës etj.).
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, përcaktojnë masën e sheqerit në një ushqim të caktuar. Duke vepruar kështu, ata përdorin etiketa nga ushqime të ndryshme (për shembull: lëng me gaz, karamele, çokollatë, ëmbëlsirë, etj.) në të cilat lexojnë masën e sheqerit në 100g të produktit ushqimor, krahasojnë vlerat dhe i renditin ato sipas madhësisë. Më pas, për secilin nga shembujt matin masën e duhur të sheqerit me ndihmën e një peshoreje për të perceptuar vizualisht se sa sheqer përmbajnë produktet ushqimore.
- Nxënësit diskutojnë rëndësinë e vizitës tek dentisti, ekzaminimin e rregullt sistematik dhe mënyrën e duhur të larjes së dhëmbëve.
- Nxënësit shkruajnë në një tabelë T e çfarë është e mirë dhe çfarë jo për të mbajtur dhëmbët e tyre të shëndetshëm. (p.sh. të mira - perime të freskëta, jo të mira - lëngje të ëmbla, të gazuara).

Tema: FORCA DHE LËVIZJA

Orët e përgjithshme: 20

Rezultatet nga mësimi:

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/e aftë të:

1. shpjegojë lëvizjen si një ndryshim në pozicionin e trupit dhe marrëdhënien midis shpejtësisë, distancës së përshkuar dhe kohës,
2. shpjegojë forcën si shkak të ndryshimit të lëvizjes dhe formës së trupave, fërkimin si forcë që ngadalëson lëvizjen, gravitetin si forcë me të cilën Toka tërheq trupat dhe efektet e veprimeve të forcave të ndryshme në të njëjtin trup;
3. dallojë makinat e thjeshta dhe komplekse dhe jep shembuj të përdorimit të tyre.

Përmbajtjet (dhe nocionet):

- Pozicioni dhe lëvizja
(pozicioni, distanca, lëvizja, pushimi, koha, shpejtësia)

Standardet e vlerësimit:

- Përcakton pozicionin e një trupi në raport me një tjetër duke matur distancën ndërmjet tyre.
- Shpjegon (përmes shembujve) lëvizjen si ndryshim në pozicionin e trupit në krahasim me pushimin kur trupi nuk e ndryshon pozicionin e tij.
- Ai lidh shpejtësinë e lëvizjes me distancën që trupi përshkon në një kohë të caktuar.
- Krahason shpejtësitë e lëvizjes së trupave të ndryshëm duke matur distancën dhe kohën.

<ul style="list-style-type: none"> • Forcat (forca, shtytja, tërheqja, drejtimi i lëvizjes, kahja e lëvizjes, nxitimi, ngadalësimi, fërkimi, dinamometri, masa, rezistenca e ajrit, rezistenca ndaj ujit, graviteti, ekuilibri i forcave, çekuilibri i forcave) 	<ul style="list-style-type: none"> • Njëpërmjet shembujve shpjegon forcën (shtytje ose tërheqje) si shkaktar i lëvizjes së trupit, për ndryshimin e shpejtësisë së lëvizjes, për ndryshimin e drejtimit dhe drejtimit të lëvizjes dhe për ndryshimin e formës së trupit. • Shpjegon nxitimin dhe ngadalësimin si ndryshim në shpejtësinë e lëvizjes. • Shpjegon (përmes shembujve) fërkimin si një forcë që kundërshton shtytjen dhe tërheqjen dhe ngadalëson ose ndalon lëvizjen. • Identifikon fërkimin si forcë që ndodh ndërmjet trupave që preken dhe shpjegon (përmes shembujve) se si fërkimi varet nga vrazhdësia e sipërfaqeve të kontaktit dhe masa e trupit. • Mat me dinamometër dhe krahason forcat. • Identifikon rezistencën e ajrit dhe rezistencën ndaj ujit si fërkim dhe i lidh ato me formën e një trupi të caktuar. • Identifikon gravitetin si forcë që tërheqin trupat drejt Tokës. • Shpjegon (nëpërmjet shembujve) ndikimin e gravitetit në trupat që janë në largësi të ndryshme nga Toka. • Krahason efektet e forcave që janë me madhësi të njëjtë ose të ndryshme, në drejtim të njëjtë ose të kundërt e që veprojnë në të njëjtin trup.
<ul style="list-style-type: none"> • Makina të thjeshta (makinë, makinë e thjeshtë/e zakonshme, levë, makara, rrafsh i pjerrët, dhëmbëzore, rrotë boshti, pykë, mbështjellës, makinë komplekse) 	<ul style="list-style-type: none"> • Një makinë si një pajisje që lehtëson lëvizjen (lëvizjen) e trupit/ngarkesës. • Një levë, makarë, rrafshin e pjerrët, marshin, rrotën e boshtit, pykën dhe mbështjellësin si makina të thjeshta që përdoren për të ngritur peshë me ngarkesëmë të vogël, për të ndryshuar drejtimin e forcës dhe për të lehtësuar lëvizjen. • Bën dallimin ndërmjet makinerive komplekse (makinat, skafet, buldozerë, etj.) dhe makina të thjeshta (levë, makarë, rrafsh i pjerrët, dhëmbëzor, rrotë me bosht, pykë, mbështjellës). • Jep shembuj të përdorimit të makinave të thjeshta.
<p>Shembuj të aktiviteteve:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, përcaktojnë pozicionin e objekteve të ndryshme nga klasa në lidhje me pozicionin e një trupi të caktuar që ata zgjedhin duke përdorur fjalët sipër-poshtë, majtas-djathtas, para-mbrapa, lart-poshtë, pranë etj. Më pas, ata matin distancën midis objekteve të konsideruara dhe trupit të zgjedhur. Nxënësit konkludojnë përmes diskutimit se pozicioni i një trupi përcaktohet gjithmonë në raport me një trup tjetër. • Çdo nxënës plotëson në mënyrë të pavarur një fletë pune në të cilën përcakton pozicionet relative të objekteve të dhëna dhe mat distancën ndërmjet tyre. Më pas, në grupe të vogla, ata kontrollojnë korrektesinë e pozicioneve të përcaktuara. 	

- Nxënësit ndjekin një demonstrim në të cilin vëzhgojnë ndryshimin e pozicionit të trupave të ndryshëm në raport me një trup në pushim. Më pas ata diskutojnë konceptin e lëvizjes.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, matin distancën e përshkruar nga trupa të ndryshëm në të njëjtën kohë dhe më pas diskutojnë për konceptin e shpejtësisë.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, matin kohën që u duhet lodrave të ndryshme që funksionojnë me bateri për të kaluar të njëjtën distancë. Më pas paraqet rezultatet në mënyrë tabelore dhe grafike, krahason kohën e kaluar dhe, në bazë të kësaj, rendit lodrat sipas shpejtësisë së tyre të lëvizjes.
- Nxënësit në dyshe zgjidhin situata problemore në të cilat, në bazë të kohës dhe distancës së caktuar të përshkruar nga mjete të ndryshme transporti, renditen sipas shpejtësisë së lëvizjes.
- Nxënësit, në grupe të vogla/ dyshe, hetojnë arsyet se përse objekte/trupa të ndryshëm (topi, biçikleta, karroca shtytëse ose tërheqëse etj.) fillojnë të lëvizin, kur dhe si lëvizja shpejtohet ose ngadalësohet, kur dhe si trupat ndryshojnë drejtimin dhe kahjen e lëvizjes, më pas diskutojnë shtytjen dhe tërheqjen si forca. (Për shembull: goditja e topit, ngadalësimi/qetësimi i lëvizjes së topit dhe ndryshimi i drejtimit të tij të lëvizjes.)
- Çdo nxënës ndryshon në mënyrë të pavarur formën e objekteve të ndryshme (kanaçe, plastelinë, lodër gome, lodër plastike, karton, gazetë, gotë plastike, shishe plastike, shirita/gome dhe susta) elastike me anë të shtypjes ose shtrirjes (shtytje ose tërheqje). Më pas nxënësit diskutojnë forcën që kërkohej për të ndryshuar formën e objektit, si dhe forcën me të cilën objekti i rezistoi ndryshimit.
- Nxënësit shikojnë një prezantim vizual që tregon lëvizjen e përshpejtuar dhe të ngadalësuar të mjeteve të ndryshme të transportit dhe më pas diskutojnë ndryshimin e shpejtësisë gjatë këtyre lëvizjeve.
- Nxënësit, në dyshe, luajnë futboll duke fryrë në një kuti kartoni me ndihmën e gypthave për pije dhe një top ping-pongu, më pas diskutojnë ndryshimin e shpejtësisë dhe kahjes dhe drejtimit të lëvizjes nën veprimin e një force.
- Nxënësit ndjekin një demonstrim ku mësojnë rreth fërkimit, diskutojnë dhe japin shembujt e tyre përmes të cilëve ata e përshkruajnë fërkimin si një forcë që ngadalëson ose ndalon lëvizjen dhe nxjerr në pah efektet e saj pozitive dhe negative.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, hetojnë efektin e fërkimit, duke hedhur një objekt të caktuar përmes rrëshqitjeve (rrafsheve të pjerrëta) të së njëjtës gjatësi dhe lartësi, të veshura me materiale me vrazhdësi të ndryshme, duke matur kohën e zbritjes (rrëshqitjes) të objekti përmes patinave. Më pas, ata regjistrojnë të dhënat në një tabelë dhe diskutojnë se cili material e argëton më shumë temën dhe pse. (Shënim: Artikulli që zgjidhet duhet të zbresë deri në fund të rrëshqitjes.)
- Nxënësit, në grupe/dyshe të vogla, përdorin një brez/sustë për të tërhequr një objekt të caktuar (karrocë, sajë, këpucë, etj.), në sipërfaqe horizontale me vrazhdësi të ndryshme (pllaka, bar, asfalt, rërë, dru, etj.) , vëzhgojnë dhe bëjnë matjen, shtrirjen e një brezi/suste elastike në bazë të së cilës bëjnë një lidhje midis madhësive të forcës tërheqëse dhe fërkimit ndërmjet objektit dhe sipërfaqes horizontale.
- Nxënësit ndjekin një demonstrim se si matet madhësia e forcës me një dinamometër. Më pas, në grupe/çifte të vogla, ata hetojnë ndikimin e masës në fërkim, duke matur me dinamometër forcën tërheqëse të përdorur për të filluar lëvizjen e objekteve me masa të ndryshme (p.sh.: pësha, këpucë, masa e së cilës rritet duke shtuar guralecët e tij të brendshëm, etj.) në kushte korrekte (e njëjta sipërfaqe kontakti dhe e njëjta vrazhdësi e sipërfaqes).

- Nxënësit, në grupe të vogla/çifte, njëkohësisht hedhin copa plastelinë me të njëjtën masë, por me forma të ndryshme (top, kub, katror, piramidë, kon, cilindër) në një tas më të madh me ujë dhe shikojnë se cila formë fundoset më shpejt. Më pas, ata diskutojnë lidhjen midis formës së objektit dhe rezistencës ndaj ujit.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, bëjnë ombrella letre me madhësi të ndryshme dhe i lëshojnë nga e njëjta lartësi. Duke bërë këtë, ata matin kohën e rënies për secilën ombrellë veç e veç, regjistrojnë dhe krahasojnë rezultatet. Më pas, ata diskutojnë lidhjen midis madhësisë së ombrellës dhe rezistencës së ajrit.
- Nxënësit lëshojnë trupa të ndryshëm (topa, gogla qelqi, etj.) nga lartësi të ndryshme dhe/ose përgjatë një rrafshi të pjerrët dhe vëzhgojnë se si lëvizin pa u shtyrë apo tërhequr nga askush. Pastaj ata diskutojnë gravitetin si forcën me të cilën Toka tërheq trupat.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, kryejnë aktivitete në oborrin e shkollës duke hedhur topa gome të padëmshëm me ndihmën e katapultave, duke vëzhguar lëvizjen dhe më pas duke diskutuar arsyet e lëvizjes dhe rënies së tyre në Tokë.
- Nxënësit tërheqin një litar dhe/ose lëkunden në një sharrë, më pas diskutojnë për madhësinë dhe drejtimin e forcave të aplikuara dhe përcaktojnë nëse forcat janë të balancuara apo të pabalancuara.
- Nxënësit ndjekin një demonstrim të punës së makinerive të thjeshta si p.sh., pjesë lodrash ose objektesh që përdorin (sharrë, biçikletë, shkallë etj.) dhe diskutojnë për funksionin e tyre.
- Nxënësit ndjekin një paraqitje vizuale të funksionimit të makinerive të ndryshme të thjeshta (levë, makara, rrafsh i pjerrët, dhëmbëzore, rrotë boshti, mbështjellëse filli, fije) dhe diskutojnë funksionin e tyre.
- Nxënësit, në grupe të vogla, eksplorojnë funksionin e levës,) makares dhe planit të pjerrët duke lëvizur objekte të ndryshme me dhe pa levë, makara ose plan të pjerrët, më pas krahasojnë forcat e aplikuara dhe diskutojnë dobinë e këtyre makinave.
- Nxënësve në dyshe u jepen figura me makina që duhet t'i klasifikojnë në të thjeshta dhe komplekse. Më pas ata shpjegojnë pse i klasifikuan në atë mënyrë.
- Nxënësit, në dyshe, përcaktojnë se për cilën makinë të thjeshtë mund të zgjidhen situata problemore të dhëna për raste të jetës së përditshme (për shembull: ngritja e një ngarkese, ridrejtimi i forcës).

Tema: **NDRYSHIMET E MATERIALEVE**

Orët e përgjithshme: **12**

Rezultatet nga mësimi:

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/e aftë të:

1. përshkruajë disa ndryshime që mund të ndodhin në materiale dhe të dallojë ndryshimet në materiale që ndodhin nën veprimin e forcës dhe gjatë ngrohjes/ftohjes;
2. identifikojë ndryshimet e kthyeshme dhe të pakthyeshme të materialet dhe të shpjegojë ndryshimin midis tyre;
3. identifikojë djegien si një ndryshim të pakthyesëm, njeh rrezikun e zjarreve dhe identifikon masat parandaluese dhe mbrojtëse.

Përmbajtjet (dhe nocionet):	Standardet e vlerësimit:
<ul style="list-style-type: none"> Ndryshimet në materiale (përdredhje, shtypje, shtrirje, tjetërsim, shkrirje, ngrirje, e ngurtë, e lëngshme) 	<ul style="list-style-type: none"> Përshkruan (me shembuj) ndryshimet e materialeve gjatë përdredhjes, shtypjes, shtrirjes dhe tjetërsimit që ndodhin me forcë. Përshkruan ndryshimet që ndodhin gjatë ngrohjes/ftohjes së substancave si çokollata/çokollata e shkrirë, gjalpë/gjalpë i shkrirë, akullore/akullore e shkrirë, akull/ujë etj. Bën dallimin midis ndryshimeve të materialeve që ndodhin nën veprimin e forcës dhe ndryshimeve që ndodhin nën veprimin e ngrohjes/ftohjes.
<ul style="list-style-type: none"> Ndryshime të kthyeshme dhe të pakthyeshme të materialeve (ndryshim i kthyeshëm, ndryshim i pakthyeshëm) 	<ul style="list-style-type: none"> Shpjegon (me shembull) ndryshimin ndërmjet ndryshimeve të kthyeshme dhe të pakthyeshme në materiale. Numëron ndryshimet e kthyeshme dhe të pakthyeshme që mund të ndodhin në një material të caktuar.
<ul style="list-style-type: none"> Djegia Zjarri parandalimi dhe mbrojtja nga zjarri (djegia, zjarri) 	<ul style="list-style-type: none"> Identifikon djegien si një ndryshim të pakthyeshëm. Numëron materialet që digjen. Njeh rrezikun e zjarrit në shtëpi dhe rrethinë. Identifikon dhe thekson masat e parandalimit dhe mbrojtjes nga zjarri.
<p>Shembuj të aktiviteteve:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mësimdhënësi/ja demonstroi ndryshimet te materiale të caktuara nën ndikimin e forcës ose gjatë ngrohjes/ftohjes ku nxënësit vëzhgojnë dhe përshkruajnë ndryshimet e materialeve. Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, vërejnë ndryshimet e formës në materiale të ndryshme nën veprimin e forcës (p.sh.: përdredhja e letrës/telit/copës së tekstit, shtypja e plastelinës/brumit, zgjatja e shiritit/llastikut, tjetërsimi i sfungjerit /copë gome/tub ose gyp plastik), dhe më pas zhvillojnë diskutim rreth ndryshimeve që kanë ndodhur dhe arsyes së ndryshimeve. Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, hetojnë ndryshimet në substanca të ndryshme (për shembull: çokollatë/çokollatë e shkrirë, gjalpë/gjalpë i shkrirë, akullore/akullore e shkrirë, akull/ujë) gjatë ngrohjes/ftohjes, dhe më pas diskutoni ndryshimet që kanë ndodhur dhe arsyen e ndryshimeve. Çdo nxënës plotëson në mënyrë të pavarur një fletë pune në të cilën klasifikon ndryshimet materiale që ndodhin nën ndikimin e forcës ose nën ndikimin e ngrohjes/ftohjes. Më pas, në grupe të vogla, krahasojnë përgjigjet dhe kontrollojnë saktësinë e tyre me të gjithë grupin. Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, kryejnë ndryshime të llojllojshme te materiale të ndryshme (për shembull: përdredhja e letrës/telit/copë tekstili, prerje/copëtimi i letrës, shtypja e plastelinës/brumit, zgjatja e llastikut /shiritit elastik, tjetërsimi i sfungjerit /copë gome/tub plastik/tel, gjalpë i shkrirë/çokollatë/akull, letër /dru i/e djegur¹) dhe i klasifikojnë ato në ndryshime të kthyeshme dhe të pakthyeshme duke shpjeguar ndryshimin midis tyre. 	

¹ Djegia e letrës/drurit bëhet/demonstroi nga mësimdhënësi/ja.

- Çdo nxënës plotëson në mënyrë të pavarur një fletë pune në të cilën rendit/klasifikon ndryshimet e kthyeshme dhe të pakthyeshme në materiale të ndryshme. Më pas, në grupe të vogla, krahasojnë përgjigjet dhe kontrollojnë saktësinë e tyre me të gjithë grupin.
- Nxënësit shikojnë një paraqitje vizuale të djegies së materialeve të ndryshme, më pas diskutojnë ndryshimet që ndodhin gjatë djegies dhe identifikojnë djegien si një ndryshim të pakthyeshem.
- Çdo nxënës plotëson në mënyrë të pavarur një fletë pune ku identifikohen materialet e ndezshme. Më pas, në grupe të vogla, krahasojnë përgjigjet dhe kontrollojnë saktësinë e tyre me të gjithë grupin.
- Nxënësit ndjekin një prezantim vizual me shembuj të shkaqeve të zjarrit në shtëpi dhe mjedis, dhe më pas diskutojnë masat e parandalimit dhe mbrojtjes nga zjarri.
- Nxënësit, në grupe të vogla, krijojnë një poster me masat për parandalimin dhe mbrojtjen nga zjarret në shtëpi dhe në zonën përreth.

Tema: **KOZMOSI (GJITHËSIA) DHE TRUPAT QIELLOR**

Orët e përgjithshme: **10**

Rezultatet nga mësimi:

Nxënësi/nxënësja do të jetë i/e aftë të:

1. përshkruajë gjithësinë (Kozmosin) dhe yjet dhe njeh Diellin si yllin më të afërt me planetin Tokë,
2. bëjë dallimin midis yjeve dhe planetëve,
3. emërtojë planetët në sistemin diellor sipas largësisë së tyre nga dielli dhe i krahason në madhësi
4. numërojë dhe përshkruajë trupa të tjerë qiellorë, si satelitët, meteorët dhe kometat.

Përmbajtjet (dhe nocionet)

- Kozmosi (gjithësia)
- Yjet
(gjithësia / kozmosi, trupat qiellor, yjet, Dielli)

Standardet e vlerësimit

- Përshkruan gjithësinë (Kozmosin) dhe rendit llojet e trupave qiellorë.
 - I përshkruan yjet si trupa qiellorë me dritën dhe nxehtësinë e tyre.
 - Identifikon Diellin si yllin më të afërt me Tokën.
-
- I përshkruan planetët si trupa qiellorë të errët pa dritën dhe nxehtësinë e tyre.
 - Të dallojë yjet dhe planetët.
 - Emërton planetët e sistemit diellor dhe i rendit sipas largësisë nga Dielli dhe sipas madhësisë së tyre.
-
- Identifikon satelitët, meteorët dhe kometat dhe përshkruan karakteristikat e tyre themelore.
 - Identifikon Hënën si trupin qiellor më të afërt me Tokën dhe satelitin e saj të vetëm natyror.

Shembuj të aktiviteteve:

- Nxënësit ndjekin një prezantim vizual rreth hapësirës dhe diskutojnë yjet si trupa qiellorë që rrezatojnë dritë dhe nxehtësi.

- nxënësit në grupe të vogla, duke përdorur enciklopedi dhe/ose internet, hulumtoni karakteristikat e Diellit, duke kërkuar përgjigjen e pyetjeve të ngjashme: Sa i madh është Dielli në raport me Tokën? Pse dielli duket kaq i vogël kur e shohim në qiell? Pse duket se shkëlqen kur e shikojmë? Ata i paraqesin përgjigjet në një hamer dhe më pas secili grup prezanton punën e tij.
- Nxënësit, në grupe të vogla, duke përdorur enciklopedi dhe/ose internet, hetojnë se cilët planetë i përkasin sistemit diellor, si janë renditur në lidhje me Diellin dhe si janë renditur sipas madhësisë. [Nëse nxënësit nuk kanë bërë një pyetje rreth Plutonit, me ta diskutohet se deri para disa kohësh Plutoni konsiderohej si një planet më vete në sistemin diellor, ndërsa tani konsiderohet një planet xhuxh sepse është më i vogël se disa satelitë]. Ata ua prezantojnë njohuritë e tyre të tjerëve. Në fund, të gjithë së bashku diskutojnë se nga vjen emri Sistemi Diellor.
- Çdo nxënës plotëson në mënyrë të pavarur një fletë pune në të cilën emërton planetët e sistemit diellor. Më pas, në grupe të vogla, krahasojnë përgjigjet dhe kontrollojnë saktësinë e tyre me të gjithë grupin.
- Nxënësit, në grupe të vogla /dyshe, bëjnë një model 3D të Sistemit diellor nga materiale të ndryshme (plastelinë, argjilë, brumë), duke marrë parasysh madhësinë e planetëve dhe largësinë e tyre nga Dielli.
- Nxënësit, në grupe të vogla, duke përdorur enciklopedi dhe/ose internet, hulumtojnë karakteristikat e satelitëve natyrorë, meteorëve dhe kometave dhe më pas prezantojnë. Në një diskutim të përbashkët, ata konkludojnë se me çfarë ngjajnë dhe nga çfarë ndryshojnë.
- Nxënësit shikojnë një prezantim vizual rreth Hënës dhe drejtojnë një diskutim rreth karakteristikave, pozicionit dhe lëvizjes së saj si satelit i Tokës.

PËRFSHIRJA, BARAZIA / NDJESHMËRIA GJINORE, NDËRKULTURALITETI DHE INTEGRIMI NDËRLËNDOR

Mësimdhënësi siguron gjithëpërfshirjen e nxënësve në të gjitha aktivitetet gjatë orës së mësimi. Në të njëjtën kohë, ai i mundëson secilit fëmijë të angazhohet në mënyrë njohëse dhe emocionale përmes përdorimit të qasjeve të përshtatshme metodike (individualizimi, diferencimi, puna në grup, mbështetja e shokëve të klasës). Kur punon me nxënës me aftësi të kufizuara, ai zbaton Planin arsimor individual (me rezultate të personalizuar ndaj të nxënësve dhe standarde vlerësimi) dhe sa herë që është e mundur përdor mbështetje shtesë nga persona të tjerë (asistentë personalë dhe arsimorë, ndërmjetës edukativë, tutorë vullnetarë dhe profesionistë nga shkollat me qendër burimore.). Ai monitoron rregullisht të gjithë nxënësit, veçanërisht ata nga grupet e rrezikuara, në mënyrë që të mund të identifikojë menjëherë vështirësitë e të nxënësve, t'i inkurajojë dhe mbështesë ata në arritjen e rezultateve ndaj të nxënësve.

Gjatë realizimit të aktiviteteve mësimdhënësi/ja trajton njëlloj si djemtë ashtu edhe vajzat, duke u kujdesur që të mos u caktojë role me stereotipe gjinore. Gjatë formimit të grupeve të punës, ai përpiket të sigurojë një ekuilibër në aspektin gjinor. Gjatë zgjidhjes së

materialeve mësimore shtesë përdorin ilustrime dhe shembuj që janë të ndjeshëm në aspektin gjinor dhe etnik/kulturor dhe inkurajojnë barazinë gjinore, d.m.th., promovojnë ndërkulturalizmin.

Çdo herë kur është e mundur, mësimdhënësi përdor integrimin e temave/përmbajtjeve/koncepteve në planifikimin dhe zbatimin e mësimdhënies. Integrimi i lejon nxënësit të përfshijnë këndvështrimet e lëndëve të tjera në atë që mësojnë në këtë lëndë dhe të gërshetojnë njohuritë nga fusha të ndryshme në një tërësi.

VLERËSIMI I TË ARRITURAVE TË NXËNËSVE

Për t'u mundësuar nxënësve që t'i arrijnë standardet e pritura të vlerësimit, mësimdhënësi monitoron vazhdimisht aktivitetet e nxënësve gjatë mësimdhënies dhe mësimnxënies dhe mbledh informacion për përparimin e secilit nxënës. Për pjesëmarrjen në aktivitete, nxënësit marrin informata kthyesë që tregojnë nivelin e suksesit në realizimin e aktivitetit/detyrës dhe japin udhëzime për përmirësim (vlerësim formues). Për këtë qëllim mësimdhënësi monitoron dhe vlerëson:

- përgjigjet me gojë për pyetjet e bëra nga mësimdhënësi ose shokët e klasës;
- kontributin në nxjerrjen e përfundimeve;
- fletët e punës;
- punët praktike, të lidhura drejtpërdrejt me standardet;
- detyrat e shtëpisë;
- përgjigjet e kuizeve (teste të shkurtra) që janë pjesë e mësimdhënies.

Pas përfundimit të çdo teme të mësuar, nxënësit marrin një vlerësim përmbledhës në formën e përshkrimit të standardeve të arritura të vlerësimit. Vlerësimi përmbledhës realizohet nga përparimi i konstatuar nëpërmjet teknikave të ndryshme të vlerësimit formativ.

Fillimi i zbatimit të programit mësimor	Viti shkollor 2023/2024
Institucioni/përfaqësuesi i programit	Byroja e Zhvillimit të Arsimit
Në pëlqim me nenin 30, paragrafi 3 të Ligjit për Arsim Fillor (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut” nr. 161/19 dhe 229/20) ministri i Arsimit dhe Shkencës e miratoi këtë program mësimor nga lënda e Shkencave natyrore për klasën III.	<p>nr. 12-14413/5 28.11.2022</p> <p>Ministër i Arsimit dhe Shkencës</p> <p>Doc. dr. Jeton Shaqiri</p> <hr/>